

JANA PRONSKÁ

V MĚNĚ JEJ
VELIČENSTVA

JANA PRONSKÁ

V MENE JEJ
VELIČENSTVA

JANA PRONSKÁ
V mene jej veličenstva

Copyright © 2024 by Jana Pronská
Cover design © 2024 by Juraj Šramko
Cover photo © 2024 by Marketa Novak Leupoldová
Slovak edition © 2024 by IKAR, a.s.

Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s. – Slovenský spisovateľ,
Bratislava v roku 2024 ako svoju 2 354. publikáciu
v elektronickej podobe.
Zodpovedná redaktorka Alena Brunnerová
Obálku s použitím umeleckej fotografie Markety Novakovej
Leupoldovej (model: Honza Naj, modelka: Natálie Veselá)
navrhol Juraj Šramko.
Prvé vydanie
Sadzba a zalomenie do strán DLX SLOVAKIA, s.r.o.

ISBN 978-80-551-9767-8

Túto knihu verujem Tebe, milý Tomáš!

Prajem Ti, nech sa všetky Tvoje sny
premenia na skutočnosť.

Nech je každá cesta, po ktorej budeš
v živote kráčať, vždy plná šťastných okamihov,
láskavých stretnutí a nezabudnuteľných zážitkov.

S láskou

mama

PROLÓG

NEKONEČNÉ HODINY sa mučivo vliekli, čas akoby sa spomalil a s ním i všetci tí, čo v tichosti útrpne čakali za dverami komnaty, no nielen tam, celá kúria akoby zmeravela. Zamĺkla. Ešte aj kohút prestal kiki-rikať a zvieratá v stajniach stíchli.

Bolestné stony rodičky a jej zúfalý nárek sužovali všetkých, no najmä Viliama, ktorý tak dlho zvieral obločnicový rám, až kým mu prsty celkom nezdreveneli. Prehĺtal horké sliny, ktoré len sťažka putovali dolu zovretým hrdlom, a jeho obavy rástli z hodiny na hodinu. Vyčítal si, že prišiel neskoro. Nik sa k nemu nehlásil, no všetci pred ním v posvätnej úcte klo-pili zrak.

Pôrod trval už pridlho a z počiatocnej radosti a vzrušeného očakávania zostal len strach. Šepotavé modlitby žien sa niesli zo všetkých zákutí matkinho domu, zúfalo prosili o zmilovanie, o zázrak.

Viliam si vôbec nevšimol, že do miestnosti vstúpil sluha, aby zažal sviece, ani že ho počastoval ľútostivým pohľadom, nereagoval na svoju matku, keď ho súcitne hladila po ramene, iba vytrvalo cival na dve-

re, kedy sa konečne otvoria, kedy z nich vyjde usmie-
vavá babica, ktorú naveľa našiel až v tretej stolici,
s kričiacim potomkom v náručí.

Barbora to predsa už raz zvládla, porodila mu
krásnu zdravú dcéru! dookola si v duchu opakoval
v nádeji, že aj tentoraz to dobre dopadne. Ved' len
nedávno spolu spomínali, že Helenku porodila ako
sedliacka na poli, ľahko a rýchlo, takmer nestačili pri-
volať babicu... A tých bolo v tom čase ešte dosť, nie
ako dnes.

Prečo teraz Barbora toľko trpí?! Prečo sa spoza
dverí neozýva detský plač?

Strašidelné ticho v komnate s rodičkou už hodnú
chvíľu neveštilo nič dobré, a keď babica konečne
vyšla, bodlo ho pri srdci. Jej pohľad bol výrečnejší než
všetky slová.

„Nie... prosím, nie...“ vydýchol, keď matka za je-
ho chrptom zúfalo vzlykla.

„Je čas poslať po kňaza, môj pane,“ odvetila babica
na nevyslovenú otázku a sklonila hlavu. Nedokázala
sa mu pozrieť do očí.

„Nedalo sa už nič robiť, pane... je mi to ľúto,“ do-
dala plačlivo a spakruky si utrela slzy.

„Dieťa sa ani nenadýchlo... a pani silno krváca...“
ospravedlňujúco hlesla s pohľadom upretým do ze-
me a v prstoch žmolila zakrvavenú zásteru.

Viliam ju drsne odsotil a vbehol do komnaty. Bolo
v nej dusno a horúco, zatiahnuté závesy dovnútra
nevpustili žiadne svetlo a vzduch presýtený dymom
z desiatok sviec sa takmer nedal dýchať.

Tíško sa modliace slúžky kľáčali pri ohromnom lôžku, na ktorom ležala jeho na smrť vysilená žena s popolavou tvárou. Desivý obraz, ktorý sa mu nasky-
tol, ešte znásobila kolíska vedľa postele so zabaleným neživým potomkom.

„Chod'te preč! Zmiznite! Pre plačky tu niet miesta!“ zreval na slúžky, ktoré sa naňho dívali tak zúfalo, že to neuniesol.

Len čo na ne mrzko zazrel, ihneď sa pratali, hlasno nariekajúc.

Pristúpil k manželke a pokľakol pri peľasti, chvíľu mlčal a snažil sa potlačiť slzy, ktoré sa mu pri pohľade na ňu tísli do očí, snažil sa nevnímať krv presakujúcu spod prikrývky, ani jej odovzdaný výraz. Navždy sa mu bolestivo vryl do pamäti takisto ako jej pohľad, keď konečne otvorila oči.

„Môj pane...“ vydýchla tichučko.

Zovrel jej ruku a pritisol si ju k ústam, ktoré sa márne pokúšali vypustiť nejaký zvuk. Nešlo to, hrdlo mu zvie-
ralo, akoby ho niekto dusil.

„Bol to syn, náš syn...“ šepla, privierajúc ťažké viečka.

„Odpusť mi, prosím, a postaraj sa o našu dcéru, Viliam. Tentoraz nám osud nežičil, no čas mnohé mení...“ hlesla a posledný raz ho pohladila po tvári.
„Naša dcéra bude potrebovať matku...“

„Barbora...“ Mocne ju objal, priam ju drvil v náručí.

Čas odrazu letel príliš rýchlo a rovnako rýchlo uni-
kal život z jej tela, ktoré mu čoskoro bezvládne ochab-
lo v náručí.

Ešte včera bol šťastný, plný síl a radosti zo života, a dnes mal pocit, že stratil všetko, na čom mu kedy záležalo. Dookola sa sám seba pýtal, či by Barbora so synom prežili, keby priviedol babicu včas, keby urobil viac...

Akoby mu niekto z hrude vyrval srdce, roztrhal ho na márne kúsky, ktoré už nikto nikdy nepozliepa. Priam cítil, ako mu duša chradne, zmiera... Tá bolesť sa stávala neznesiteľnou.

Keď konečne vstal, s odvrátenou tvárou mlčky prešiel okolo kňaza i zronenej matky. Nestál o ľútosť, o súcit ani o slzy. Chcel len jediné, opýtať sa Pána Boha, prečo ho takto kruto potrestal. Prečo mu vzal ženu? Prečo mu vzal i syna?

Čo také strašné urobil?! Prežil vojnu i zajatie, na prsiach nosil znamenie kríža, modlil sa i dodržiaval rytiersku prísahu... Kriste! Celý život sa snažil, aby zotrel biľag otcovej hanby a hriechu!

Tuláčkina veštba a jej zlovestné slová ich prenasledovali ako lačná vlčica bezmocnú korisť, ako šelma, ktorá sa nevzdá, kým sa jej ostré tesáky surovo nezaboria do živého a všetko nerozdriapu.

Kým všetko nezničia!

Po pohrebe celé hodiny cváľal údolím až do úmoru, dusil v sebe žiaľ i bolesť a neprestal durieť koňa, kým sa pred ním nezjavili ruiny Kaply. Ohlodané kýpte týčiace sa do nebies, múry skrz-naskrz prežraté machom a burinou, sčerneté a spráchnivené zvyšky trámov boli večnou pripomienkou toho, že

sa neoplatí milovať, neoplatí sa veriť, neoplatí sa dúfať.

Osud ich rodiny bol spečatený v deň, keď sa na tomto nádvorí rozžeravila zem a keď vzbĺkla hranica.

Pán Boh mu nedoprial ani poriadne trúchliť. Z vrcholu hory zbadal, ako sa na protiľahlých kopcoch rozhárajú varovné vatry, a spolu s hlaholom zvonov a trúbením trúb sa doďaleka nieslo zúfale volanie o pomoc. Krajinu pred pár týždňami napadol nepriateľ horší než mor a bol čoraz bližšie.

Zas bude musieť pozdvihnúť meč, bojovať a chrániť to málo, čo mu po vzbure hornouhorskej šľachty ešte zostalo.

Jeho žena je mŕtva, jeho domov sa ocitol v troskách, jeho sny o pokojnom živote a rodine sú rozbité na kúsky, tak ako jeho srdce...

Už-už obracal koňa, keď mu pohľad upútala postava vykúkajúca z rozlámaných dvier a on v tom zhrbenom vycivenom starcovi spoznal bývalého kastelána.

„Pane!“ ozval sa muž skľúčene a vyšiel mu naproti.

„Pre lásku Božiu, čo tu robíš, Adam?!“ vykrikol Viliam, no vzápätí spätil koňa, zoskočil zo sedla a pristúpil k starcovi. Od tej desivej tragédie ho nevidel, vlastne nikoho, kto tu predtým žil. Matka sa sem odmietla vrátiť, nechcela o tom ani počuť a radšej zostala v kúrii, kde sa narodila. V Kaple sa aj tak nezachovalo nič, čo by ešte malo nejakú cenu, o čo by stálo bojovať. „Myslel som, že tu nikto nie je!“

„A kde inde by som mal byť, pane? Prežil som tu takmer celý život! Nemám sa kam aj s rodinou po-
dieť...“ vyhlásil starec a spoza jeho chrbta začali je-
den po druhom vychádzať jeho synovia a vnuci so
ženami a s deťmi. Dokonca aj jeho druhá žena, stat-
ná Marusia, ktorej sa ako dieťa vždy strašne bál,
pretože mala ruky mocnejšie než chlap a jazykom
šľahala štipľavejšie než bičom.

„Nesmiete tu zostať, je to nebezpečné! Tatári niko-
ho neušetria, ľudský život pre nich nemá žiadnu ce-
nu!“ varoval ich, no Adam pokrútil hlavou.

„Odpusťte, pán môj, ale nemáte pravdu,“ namietol
a Viliam sa naňho prekvapene pozrel, akoby kastelán
na staré kolená potratil rozum.

„Nikoho nezaujíma vypálené sídlo, ktoré straší už
z diaľky a nie je v ňom nič, čo by sa dalo vziať. Popod
hrad prešlo už mnoho jazdcov, a keď aj niektorým
napadlo prísť bližšie, pri pohľade na tú biedu sa zas
pobrali ďalej. Pivnice pod palácom sú ešte bezpeč-
nejšie než opevnené hradby, dá sa v nich žiť a nepú-
tajú pozornosť svetlom ani dymom. Na to si dávame
veľký pozor, poďte, ukážem vám ich...“ vyzval Vilia-
ma a vystrel ruku.

Starcova múdrosť ho prekvapila.

Prišiel sa sem porátať s Bohom, vykričať svoj hnev,
obviňiť otca, lebo ho robil zodpovedným za všetko,
čo sa udialo, no napokon tu našiel niečo iné. Možno
záchranu pre seba i svoju rodinu.

O tri roky

VALENTÍNA SA HODNÚ CHVÍĽU nepohla od okna a civala na rozsiahle nádvorie a širokú pláň pod Spišským hradom, na ktorom bolo opäť rušno. Cez otvorené okenice do komnaty doliehal hluk, rinčanie zbraní, smiech a výkriky v kumánskej reči, na ktorú si stále nevedela privyknuť a ktorá znela jej ušiam priam strašidelne. Kráľ Ladislav a jeho divokí pohanskí pobočníci sa svojsky zabávali, vystavujúc na obdiv bojové umenie, ktoré si robilo posmech z uhorských rytierov, lebo tí popri kumánskej ľahkej jazde vyzerali ako nemotorné deti.

„Panebože, prečo ste si nedali povedať? Prečo?! Keby ste sa po pohrebe svojho muža vrátili nazad do kláštora, ako som vám radila, toto všetko sa nemuselo stať! Vôbec sme na dvore nemuseli byť!“ lamentovala staršia žena v strohých šatách z čierneho hodvábu a s obrovským čepcom na hlave a snáď tisíci raz sa prežehnala.

Namiesto toho, aby svojej panej pomohla s obliekaním, stále iba horekovala. Odkedy sem prišli, nevyšlo jej z úst nič iné, len samé ponosy. Stále dookola! Napriek tomu jej to Valentína nezazlievala. Keby nebola taká hrdá, sama by sa k nej pridala.

„Mali sme zostať v bezpečí kláštora! Mali sme sa tam vrátiť!“ Ilona zmučene zavyla a splasla rukami. „Niet na zemi nebezpečnejšieho miesta ako Ladislavov dvor! Tým jeho neznabohom nie je nič sväté! Nič!“ bedákala. „Keby ste vedela, aké chýry kolujú po chodbách! Panebože! Pozrite sa tam dolu, len sa po-

zrite! Namiesto úctyhodných a bohabojných uhorských veľmožov samí pohania, kráľ sa namiesto manželky verejne klania svojim konkubínam a jeho matka sa len mlčky prizera!“ kričala na Valentínu s natrčenou rukou. „Ako sa na toto môže Boh dívať? Všetci skončíme v pekle!“

Valentína si vzdychla, tak ako vždy prehltila všetky Ilonine výčitky, nárek i ľútostivé pohľady a konečne sa odlepila od okna. Pozrela sa do zrkadla, skontrolovala, či je každý vlas na svojom mieste, či je každý záhyb na drahých šatách správne uložený a niet na ňom ani smietky.

„Dost! Mlč už, Ilona!“ skríkla na komornú a sama si nasadila čepiec so závojom do polovice tváre, ktorý prekryl i bohatú hrivu čiernych vlasov padajúcich poniže pása.

Ani ona nemala nekonečnú trpezlivosť. Na jednej strane ju chápala, zo dňa na deň ju vytrhla z bezpečných múrov domova a potom i kláštora a doviedla na dvor, kde kresťanská morálka nemala miesto, kde zvony bili len výnimočne, odkiaľ sa porúčali uhorskí šľachtici i všetci kňazi, no na druhej strane... sama nemala inú možnosť. Už sa ani nemala kam vrátiť, no to jednoduchá žena ako Ilona nemohla pochopiť. Čím by zaplatila za pobyt v kláštore? Vari by jej stačilo povedať pánboh zaplať? Takou cenou sa mohli oháňať len žobráci postávajúci okolo kostolov a pred bránami miest, nie ona!

Bola iba úbohým pešiakom v hre, ktorú kráľovná matka rozohrala, aby sa pomstila, a tá si svoje víťaz-

stvo vychutnávala po dúškoch, postupne, ako skúsený hráč šachu, ktorý dopredu vie, ktorá figúrka padne a ako.

„Vari som mala odmietnuť kráľovnin príkaz?! Bláznivá stvora, to dozaista nemyslíš vážne!“ zvýšila hlas Valentína a odvrátila sa od zrkadla. „Zabudla si, že sme na dvore len trpení, Ilona? Niet dňa, aby mi to niekto nepripomenul. Meno Gutkeledovcov má rovnakú váhu ako nadávka, už si len odpľuť,“ dodala trpko a pristúpila k staršej žene. „Nemáme na výber, nemáme sa kam vrátiť...“ pripomenula jej dôrazne a viac to nerozvádza.

Načo by komu vysvetľovala, že nemá prostriedky na iný život, že jej veno si prisvojil knieža Mikolaj, nový dedič Caraš-Severinu, a jej ako tretej žene a navyše bezdetnej vdove po bánovi zostal iba honosný titul kňaznej s prázdnyim mešcom. Mikolaj jej veľkodušne zabezpečil miesto dvornej dámy Ladislavovej manželky Izabely z Anjou a tým podľa seba vyrovnal svoj dlh voči nej. A keďže sa jej nemal kto zastať, lebo celá jej rodina upadla do nemilosti, musela prijať, čo jej ponúkli, a mlčky znášať, čo jej osud nachystal, vrátane Alžbetinej otvorenej nenávisti.

Ale aby bola spravodlivá, slúžiť Izabele z Anjou nebolo až také hrozné, mali toho veľa spoločného, dokonca si mladú kráľovnú obľúbila. Izabela žila v tieni svojej panovačnej svokry Alžbety Kumánskej, nechcená, nemilovaná, bezdetná a zapudená, bez možnosti čokoľvek na svojom osude zmeniť. Presne ako ona!

„Ale mohli by ste napríklad predstierať chorobu, pani moja...“ navrhla Ilona, šibrinkujúc chudými rukami, na ktorých sa takmer strácal jediný drobný šperk, a vytrhla svoju paniu z neveselých myšlienok. „Viete predsa, ako sa jeho veličenstvo chorých ľudí stráni, dokonca aj jeho matka! Tuším chcú žiť večne!“ dodala posmešne.

Mladá žena prevrátila oči. „Už som ťa niekoľko rás varovala, Ilona, aby si držala jazyk za zubami, lebo oň jedného dňa prídeš! Čo si myslíš, nechaj si pre seba a pre Pána Boha, keď sa mu budeš sponedať zo svojich hriechov!“ okríkla ju a varovne zdvihla prst. „Vari nechápeš, že za každou stenou číhajú natrčné uši?! Nie sme doma, kde si si mohla púšťať jazyk na špacírku, ako sa ti zažiadalo! Ak nechceš skončiť v kobke, nauč sa mlčať a bez reptania poslúchať!“ netrpezlivo ju častovala Valentína, no napriek tomu ju objala okolo pliec a už zmierlivejšie dodala: „Som Izabelina dvorná dáma, príkaz nemôžem len tak odmietnuť, vieš to ty a viem to aj ja, tak prestaň rumážgať a choď zistiť, či ma jej veličenstvo nepotrebuje,“ zakončila a odvrátila sa od nešťastnej ženy, ktorá so sklonenou hlavou napokon opustila komnatu.

Až potom si Valentína vydýchla.

Mala pocit, že jej srdce vyskočí z hrude. Prudko jej búšilo celý čas, chvíľami si myslela, že to Ilona musí počuť. Samozrejme, že aj ona má obavy! Kto by nemal? V myšlienkach sa znova vrátila k životu na dvore s Ladislavom Kumánskym, ktorý pripomínal tanec na žeravom uhlí. Neustále sťahovanie sa

z miesta na miesto, až sa uhorskí šľachtici cítili ako kočovníci, neúcta ku kresťanským hodnotám, verejné ponižovanie vlastnej manželky, ktoré napokon vyvrcholilo snahou o jej zapudenie, urážanie bohabojných uhorských veľmožov a zneuctovanie ich manželiek a dcér – to všetko vyústilo do exkomunikácie kráľa samým pápežom. No čím hlasnejšie cirkev hromžila, tým väčší sa kráľ obklopoval Kumánmi a zabával sa.

V kráľovských palácoch sa chodbami nezriedka niesol smiech pohanov zarovno s plačom nevinných panien, miešali sa v nich kresťanské kríže a pohanské insígnie. Neposlušnosť sa surovo trestala. Vzbury boli nemilosrdne a krvavo potláčané. Keď si Ladislav prizval na pomoc Tatárov, Horné Uhorsko vzbĺklo ako fakľa a takmer sa vyľudnilo, čo prinieslo ďalšiu nespokojnosť veľmožov i cirkvi. Rebélie vznikali častejšie než letné búrky.

Ladislavov hnev rástol zarovno s nimi a zväčša mal tragické následky. Poslednou výstrahou bola vzbura spišských a abovských zemanov, ktorú panovník kruto potlačil, doslova ju utopil v potokoch krvi.

Od prvého dňa, keď ako mladá vdova kňažná Valentína z Caraš-Severinu pricestovala do Stoličného Belehradu a zaujala miesto dvornej dámy Izabely z Anjou, cítila ťažobu a napätie, dokonca strach. Kráľovná matka sa na ňu síce mdlou usmievala, no jej oči boli ako oči hada, neúprimné, studené a nebezpečné.

Najprv tomu vôbec nerozumela, trápila sa tým, obviňovala sa, že jej nevie v ničom vyhovieť. Až neskôr

sa dozvedela, že príčinou Alžbetinej nevraživosti nie je ona sama, ale jej meno. Mala tú smolu, že bola neterou slavónskeho bána Joachima Pektariho z rodu Gutkeledovcov, ktorý kedysi dávno spolu s Henrichom z Kyseku dal Alžbetu uväzniť aj so všetkými deťmi v podzemí Turčianskeho hradu.

A to sa neodpúšťa, nie na kumánskom dvore! Alebo sa podrobíš, pokorne skloníš hlavu, zapredáš dušu i česť, alebo rýchlo, strmhľav a bolestivo padneš!

Dvere komnaty sa ticho otvorili.

„Jej milosť už vstala, pani moja, a žiada si vašu spoločnosť,“ povedala Ilona a hneď dodala: „Nevyzerá dobre, najskôr, chuderka, zasa celú noc preplakala.“

Ako inak, pomyslela si Valentína a prikývla. Upravila si šaty, zhlboka sa nadýchla a vykročila.

Žieňa stratené na ohromnom lôžku v prepychovo zariadenej komnate pripomínalo ducha. Bledé, takmer popolavé líca ostro kontrastovali s veľkými čiernymi kruhmi pod krvou podliatymi očami, vlasy spletené do vrkočov dávno stratili lesk, no napriek tomu ani jeden vlások nevytrčal, chudučké ruky schované v čipkovaných rukávoch nočnej košele mala voľne položené na kožušínovej prikrývke a ozdobené prsteňmi.

Ani v takejto situácii v sebe nezaprela kráľovskú krv a prísnu výchovu, a hoci už dávno nečakala, že k nej manžel zavíta, ani raz sa nestalo, že by nebola pripravená splniť si svoju povinnosť.

„Vaše veličenstvo,“ pozdravila ju Valentína a uklonila sa.

„Moja milá Valentína, vyzeráš prekrásne! Pod', prisadni si ku mne a porozprávaj mi, čo sa dnes chystá. Počula som, že predpoludním kráľ prijme prosebníkov,“ ozvala sa Izabela trochu rozochveným hlasom. „Ak je to naozaj tak, možno ma jeho milosť konečne bude chcieť vidieť vo dvorane, musím sa pripraviť.“

Valentína si o tom myslela svoje. Podľa toho, čo videla na nádvorí, pred žiadosťami poddaných opäť dostane prednosť poľovačka. Panovník ich najskôr nechá čakať ešte niekoľko dní, možno aj týždňov, kým sa vôbec rozhodne niekoho prijať. No svoje postrehy si radšej nechala pre seba – rozhodne nimi nechcela Izabelu znepokojiť ani ešte väčšmi zarmútiť.

Ladislav si zrejme zaumienil najprv vyloviť všetku zver od tatranských končiarov po gemerské pláne, až potom prídu na rad prosebníci a vladárske povinnosti, a jeho vlastná matka ho v tom podporuje!

A naozaj, sotva jej to prišlo na um, už trubači ohlasovali jeho odchod. Izabela z Anjou iba mlčky sklopila zrak a akoby sa ešte väčšmi scvrkla.

„Vaše veličenstvo, možno by vám malá prechádzka po hradbách prišla vhod,“ navrhla Valentína, no Izabela nereagovala.

Dvorná dáma sa však pri pohľade na nešťastnú ženu nechcela len tak ľahko vzdať, trápiť ju, že v poslednom čase Izabela zo dňa na deň upadá nielen na tele, ale najmä na duchu.

„Mohli by sme napríklad požiadať kráľovnú matku o súhlas navštíviť kostol a prepošta v Kapitule v podhradí, svätú omšu a duchovnú útechu vám há-

dam neodoprie, keď už tu jeho veličenstvo nebude, čo myslíte?“ opýtala sa úctivo.

Mladá kráľovná na chvíľu zaváhala a nakoniec nepresvedčivo prikývla.

„Dobre teda, zájdem za jej veličenstvom a vo vašom mene požiadam o dovolenie,“ navrhla Valentína a súcitne ju pohladila po ruke. Bola snáď jedinou dušou, ktorá si k nej mohla dovoliť toto priateľské gesto, pretože Izabela jej dôverovala. Zo všetkých dvorných dám ona jediná ju neopustila a neotočila sa jej chrbtom ani v tých najhorších chvíľach, keď ju Ladislav ponížil, zapudil a dal zavrieť do kláštora. Iba pred pár dňami ju na pápežov príkaz opäť neochotne povolal na dvor.

Valentína pri nej naďalej stála a obidve vlastne nemali čo stratiť. Ostatní dvorania boli k Izabele naoko úctiví, no viac ako nechcenú kráľovnú si chránili vlastné postavenie a vyhliadky na dobrý sobáš či spojenectvo rodín. A navyše nik sa nechcel dostať do nemilosti prchkého Ladislava. Následky by boli pre celý rod fatálne.

Valentína kývla na komornú, ktorá sedela obďaleč a v tichosti šla.

„Priprav svojej panej dôstojné šaty, Anna!“ prikázala jej a zdvihla sa.

Keby mala Valentína na výber, Alžbete by sa radšej oblúkom vyhla, bolo jej však ľúto mladej kráľovnej. Odkedy prišli na hrad, ubehli už viac než dva týždne a Ladislav, hoci jej výslovne prikázal dostaviť sa na Spiš, si doteraz nenašiel ani chvíľku na to, aby vlast-

nú manželku verejne pozdravil a prijal, ako si jej postavenie vyžadovalo. A rovnako chladne a neúctivo sa k nej správala i jeho matka. Izabela vyšla z komnaty iba raz, aj to dlho zbierala odvahu, aby sa manželovi pripomenula, a nebolo to príjemné stretnutie.

Valentíne sa ten výjav vrezal hlboko do pamäti a zakaždým, keď si naň spomenula, zaliala ju hanba.

Keď s Izabelou dva dni po príchode vošli do hodovnej siene, bujarý smiech i hudba ustali, aj nehanebné sporo oblečené kumánske konkubíny prestali tancovať a postavili sa za kráľov chrbát. Vyzývavo si ich obzerali a namiesto hanby a pokory dávali najavo posmech a pohrdanie. Ach, aké si len boli isté!

„Ktože nás to poctil svojou prítomnosťou?“ zreval už zjavne podgurážený kráľ. Nevstal, práve naopak, pohodlne sa rozvalil v ohromnom kresle, ktoré pripomínalo trón, nohu si vyložil na opierku a do lona si usadil jednu zo svojich milieniek.

„Azda vás niekto pozval, vaša milosť? Alebo vám do komnaty nepriniesli poživeň? Vari na vás to nehodné služobníctvo zabudlo? Dám ich všetkých sťať!“ zahulákal a so smiechom si zaboril tvár do hlbokého výstrihu šiat svojej nerestnice. „Ak je to všetko, môžete ísť!“

Tlmený smiech Ladislavových kumánskych druhov aj dychtivých prisluhovačov z radov zapredanej uhorskej šľachty v hodovnej sieni bol donebavolajúcou potupou.

Izabela však všetkých prekvapila, dokonca aj Valentínu.

„Dovolím si vám pripomenúť, vaše veličenstvo, že ste to boli vy, kto ma na Spiš pozval, dokonca ste do kláštora poslali po mňa ozbrojencov, ak si ráčite spomenúť! Prišla som sa vás teda opýtať, či ste len jedno väzenie vymenili za druhé, alebo ste konečne ochotný prijať skutočnosť, že som ešte stále uhorská kráľovná!“ vyhlásila dôstojne a rozhodne. Smiech a šepot pri stole stíchol, akoby uťal, a Ladislav sa zamračil. Šmahom ruky zhodil z lona konkubínu a vstal, ráznym krokom pristúpil k manželke a natrčil na ňu prst.

„Zdá sa, že pobyt v budínskom kláštore vám veľmi neprospel, Izabela! Musím sa opýtať svojej sestry, čím vás to krmila, že vo vás odrazu prebudila toľké sebavedomie,“ naklonil sa k nej, takmer sa jej dotýkal nosom. „Vari vám nikto nepovedal, že chytať jedovateľného hada holými rukami je nebezpečné? Môže pohrýzť, môže zahubiť...“

„Mám to brať ako varovanie, Ladislav?“ opýtala sa rovnako ticho, dívajúc sa mu do mútnych očí.

„Ale to vôbec nie, moja drahá manželka, keby som chcel, urobím to dávno! Takto!“ zasyčal a luskol prstami.

„A čo vám v tom bráni?“

„Možno nechcem mať opäť na hraniciach pápežské a anjouovské vojsko, ktoré ma už raz prinútilo postaviť sa proti vlastným, a okrem toho tá odbojná a smiešne hrdá uhorská šľachta by zas mala dôvod búriť sa a nútila by ma znovu sa oženiť... A možno by to nebol až taký zlý nápad!“ zaškeril sa na svo-

ju manželku, vzal jej drobnú studenú ruku do svojej ohromnej mozoľnatej dlane a mocne ju zovrel. „Takto, moja nechcená pani, mám nateraz všetko, čo potrebujem, a k tomu aj... ako to vravia tí vaši... svätý pokoj!“ Rozosmial sa a s ním ako na povel aj všetci ostatní, utierajúc si ústa a brady zamastené od pečienky a mokré od vína. Len ťažko by sa medzi nimi našiel aspoň jeden, komu by sa tento rozhovor nezdal zábavný.

„Vaši? Veď aj vy ste kresťan! Ste uhorský kráľ, Ladislav, nie kumánsky náčelník!“ zvolala Izabela. „Urádzate ma, hoci som vám na to nikdy nedala najmenší dôvod...“

„A dost!“ skríkol panovník a tvár sa mu zvrátila do nepeknej grimasy. Pustil jej ruku, akoby ho popálila. „Nepotrebujem žiaden dôvod! Ako ste povedali, ja som kráľ a vy, Izabela, ste prisahali pred Bohom, že mi budete vernou, poslušnou a cnostnou manželkou! Práve teraz toho posvätného sľubu nie ste hodna! Rozzúrili ste ma svojimi slovami i svojím odpudivým zjavom! Až vás budem chcieť niekedy vidieť, dám po vás poslať. A teraz sa láskavo vráťte do svojej komnaty!“ zasipel nenávisťne a ukázal na dvere. „Choďte v mene Božom, madam!“

Tak veľmi sa zmenil. Z chlapca, za ktorého sa Izabela ako mladučká, sotva desaťročná princezná vydala, nezostalo nič. Zhýralý život sa na ňom nepekne podpísal, už sa na uhorského veľmoža ani nepodobal. Dlhé vlasy, bradu i fúzy si zapletal do vrkočov, namiesto klobúka nosil špicatú kumánsku

čiapku, namiesto tuniky purpurový hodvábny kaftan, tradičný opasok nahradil zlatý povraz spustený na bokoch, na ktorom vždy visela neodmysliteľná dýka s rukoväťou zdobenou rubínmi. Odieval sa ako pohan, žil ako pohan a nielen Izabela, ale všetci už boli presvedčení, že ako pohan napokon i zíde zo sveta.

Valentína sledovala dianie vo dvorane z úctivej vzdialenosti, no neušiel jej výraz kráľovej tváre, ba dokonca ani jedno jeho slovo. Hoci klonila hlavu a zrak upierala do zeme, líca jej zalievala červeň – hanbila sa aj za kráľovnú.

A nielen kráľovo správanie bolo poburujúce – jeho kumánska matka ani brvou nepohla, keď Ladislav svoju manželku verejne urážal. Pokojne sa krmila kúskami pečienky a zapíjala ich sladkým vínom, očívidne bola medzi svojimi spokojná. Kým sa z nej stala uhorská kráľovná, žila ako kočovná Kumánka a nebolo pochyb, že horúcu krv svojich predkov odovzdala synovi.

Napokon sa v nej predsa len ozvalo svedomie. Vstala, podišla ku kráľovi a jeho žene a ticho sa ozvala:

„Zbytočne to naťahuješ, Ladislav. Jej kráľovská výsosť už zrejme pochopila, že dnes tu nie je vítaná, a iste sa rada vráti nazad do svojej komnaty a pokorne vyčká na tvoju vôľu,“ položila ruku synovi na plece. „Kňazná z Caraš-Severinu ju rada odprevadí a dozrie na jej pohodlie, všakže?“ Z ničoho nič upriamila pohľad na dvornú dámu a tým k nej pritiahla Ladislavovu pozornosť.

Díval sa na ňu dlho a tak uprene, až sa začala obávať. Dokonca k nej pristúpil, chytil ju za bradu a zblízka sa jej prizrel.

„Hm... rozkošná!“ zatiahol a mľaskol jazykom. „Ako je možné, že som túto krásku ešte nevidel? Kde si ju skrývala, matka?“

„Je spoločníčkou a dvornou dámou tvojej ženy, syn môj, a tej sa už nejaký čas vyhýbaš,“ pripomenula mu, no nespustila pohľad z Valentíny.

„Pravda, matka! Snáď by som mal občas zájsť do jej komnát,“ zasmial sa kráľ, potom sa náhle obrátil a luskol prstami, akoby sa nič nestalo, a keď sa vracal k stolu, hudba začala opäť hrať.

V tej chvíli Valentína ešte vôbec netušila, že jej osud je spečatený.

Keď o pár dní odhodlane kráčala do hodovnej siene, premýšľala nad tým, či sa vôbec niekedy stalo, že by sa iná kráľovná dočkala takého neúctivého zaobchádzania ako Izabela. Zrejme nie, lebo ešte nikdy nepočula, aby kvôli nejakému inému panovníkovi zdvíhal varovný prst sám pápež.

„Vaše veličenstvo, jej milosť kňažná Valentína, vdova po bánovi Pavlovi z Caraš-Severinu, dvorná dáma jej milosti Izabely z Anjou, úctivo prosí o prijatie,“ hromový hlas ceremoniára prehlušil smiech hodovníkov a Alžbeta v okamihu zväžnela. Prekvapene pozrela na Valentínu a mávla rukou obsypanou zlatými prsteňmi, aby utíšila vravu za bohato prestretým stolom.

Mladá žena sa hlboko uklonila a pri dverách čakala na kráľovnin pokyn. Alžbeta si takmer vždy dávala na čas, neprimerane dlho zvažovala, či sa jej vôbec chce opäť počúvať ponosy nežuživej nevesty, a navyše prostredníctvom jej dvornej dámy.

V to ráno však bola podľa všetkého dobre naladená, lebo po chvíli, keď stíchol aj posledný hodovník pri stole, jej pokynula, aby pristúpila.

Valentína kráčala priestrannou dvoranou vyzdobenou pestrofarebnými vlajkami uhorských kniežaciev a banátov, spriaznených rodov a kráľovských miest, ohromnými tapisériami lemovanými zlatými ornamentmi, ktoré zachytávali výjavy z bojov divokých Kumánov cválajúcich po širokých pláňach, a míňala rad strieborných svietnikov rozostavených pozdĺž stien až k obrovskému kozubu, v ktorom už od skorého rána plápolal oheň a vyhrieval celú miestnosť napriek tomu, že za chladnými múrmi paláca práve vrcholilo leto.

Kráľovná Alžbeta v tradičnom kumánskom odeve pôsobila povýšene a cudzo, rovnako ako i jej dvorania. Dlhé vlasy mala zapletené do niekoľkých vrkočov ozdobených korálikmi, namiesto tradičného uhorského čepca jej hlavu zdobila špicatá brokátová čiapka a masívna zlatá čelenka posiatá rubínmi a perlami. Napriek tomu, že už nebola najmladšia a porodila sedem detí, bola útla ako mladica a stále neuveriteľne krásna. Akoby sa jej zub času ani nedotkol. Mnohí tvrdili, že sú to nejaké čary, dielo diabla, a neprítomnosť kňazov v jej blízkosti tie chýry len potvrdzovala.

Len čo k nej Valentína pristúpila a uklonila sa, Alžbeta si ju s pohrdlivým úsmevom premerala:

„Nuž teda, čujme, čo naša drahá nevesta tentoraz požaduje? Nebodaj nemá dosť pohodlia? Alebo jej ostrý horský vzduch nerobí dobre...?“ opýtala sa posmešne a od stola sa ozval tichý šum i smiech. „Či tentoraz chce niečo iné?“

Valentíne na okamih stiahlo hrdlo. Och, aká je len Alžbeta pyšná! Dávno zabudla, že aj ona bola kedysi mladá a že aj ju vytrhli z domova, keď bola takmer ešte dieťaťom, a poslali na dvor, ktorý ju nielenže neprijal, pretože bola iná, ale rovno proti nej intrigoval, strojil úklady a chcel ju pripraviť o holý život. Ako by daň za jej útrapy teraz musela splácať nešťastná Izabela a v neposlednom rade aj ona, Valentína.

„Vaše veličenstvo,“ ozvala sa napriek tomu pokorne a sklopila zrak. „Jej milosť prosí o dovolenie na krátko opustiť komnatu...“

„Presne to som čakala,“ skočila jej do reči kráľovná matka a znova si znechutene odfrkla. „Neviem, čo by si tá chuderka počala, keby musela byť celé týždne zavretá v kobke o chlebe a vode tak ako ja so všetkými deťmi!“ vychrstla nenávistne a natrčila na Valentínu prst, aby jej pripomenula, že ona nezabúda. „Pravda, moja nevesta žiadne deti nemá!“

„Odpusťte, vaše veličenstvo, je mi to veľmi ľúto,“ vydýchla mladá žena, cítiac na sebe pohľady všetkých hodovníkov. Jedny boli posmešné, ďalšie nenávistné, no našli sa aj takí, čo prejavili súcit. Každý z nich sa mohol ocitnúť na jej mieste, stačilo len má-

lo – šliapnuť vedľa a nechtiac uraziť kráľa či jej výsosť, ocitnúť sa v nesprávnom čase na nesprávnom mieste alebo byť rodom spriaznený s niekým, komu sa bridí to, čo sa z uhorského dvora stalo.

Alžbeta vstala a pristúpila k Valentíne. Pestovnou rukou ovešanou zlatom jej nadvihla bradu a čierne oči zdedené po divokých predkoch jej uprela do tváre.

„Nepochybujem, Valentína z Caraš-Severinu!“ zasýčala a hneď nato sa usmiala. „A kamže sa to chce moja nevesta vybrať?“

„Jej milosť vyjadrila túžbu zájsť do kostola v podhradí, zúčastniť sa na svätej omši, pomodliť sa a vyspovedať,“ povedala dvorná dáma a Alžbeta jej v mihu pustila bradu.

Hrdá a vystretá ako svieca prešla k oknu, dívajúc sa do údolia a na dve snehobiele veže katedrály, z ktorých sa len nedávno ozývali clivé zvony. Nik netušil, na čo myslí a prečo tak dlho mlčí.

„Všetci von!“ vykrikla napokon, mávla rukou, ale neobrátila sa. „Zostane tu len Mandula!“

Miestnosť sa vyprázdnila, po rozjarených hodovníkoch zostali na stoloch nedojedené zvyšky a nedopité poháre. Až potom sa Alžbeta konečne obrátila k Valentíne.

„Už dlho si mi neprišla povedať, čo moja nevesta robí, s kým sa stretáva a či niečo neplánuje...“

„Lebo nebolo čo povedať, vaše veličenstvo,“ odvetila Valentína a zase sa uklonila, hľadiac do zeme. „Jej milosť je na tom stále rovnako. Poslušná a pokorná,“

dodala pravdivo. Chcela to mať čo najskôr za sebou. Vždy keď si ju takto Alžbeta zavolala a vypočúvala, cítila sa ako zločinec. Boli časy, keď kráľovná matka chcela o svojej neveste vedieť všetko, do najmenších podrobností – čo jedáva, kedy spí i kedy má svoje dni. Vedela byť nepríjemná, útočná a Valentína musela dávať pozor na každé slovo, najmä ak si nikdy nemohla byť istá, či jej vysvetlenia sú totožné so správmi sluhov i špehov. Vtedy kráľovná ešte možno verila, že sa dočká právoplatného vnuka a dediča.

„Tak čo mal znamenať ten posledný výstup? Vari sa zbláznila?“ vykrikla Alžbeta a Valentína bezmocne rozhodila ruky.

„Izabela je nešťastná, vaše veličenstvo. Dva roky bola zavretá v budínskom kláštore a teraz... už tretí týždeň čaká...“

„Príležitosť príde čoskoro! Zodpovedáš mi vlastnou hlavou, že sa niečo také už nikdy nezopakuje, Valentína, a ver, že nehovorím do vetra! Tvojím jediným šťastím je, že Izabela ti dôveruje, tak sa tej tenkej slamky poriadne drž!“ varovala ju a Valentíne neostalo nič iné, len prikývnuť.

„Úctivo ďakujem, vaše veličenstvo, mám vždy na zreteli vašu vôľu a dobro jej milosti Izabely, aj preto prosím o zhovievavosť. Keď na chvíľu vyjde z komnaty, pookreje, možno sa aj upokojí, nebude sa cítiť ako vo väzení...“

„Váž slová, Valentína! Ale dobre, súhlasím! Predsa nebudeme jej milosti upierať duchovnú útechu, na ktorú si zrejme v kláštore u mojej dcéry zvykla!“